

Kohila paisule kärestik-kalapääsu rajamise kavatsus

a) Kärestik-kalapääsu rajamise eesmärk

Kohila paisule (PAIS014080) kärestik-kalapääsu rajamise eesmärk on parandada kalade elupaiga- ja rändetingimusi Harju alamvesikonnas voolaval Keila jõel (VEE1096100).

Kohila pais paikneb veekogumil Keila Atla jõest Keila joani ning on pärast Keila juga esimene paisrajatis ülesvoolu. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027 kohaselt on üלטvoolu kahe esimese veekogumi nii ökoloogiline kui ka koondseisund hinnatud kesiseks¹. Kesise seisundi põhjuseks on märgitud paisud. Veekogumi üheks hea seisundi saavutamise viisiks on ette nähtud elupaikade taastamine kalade rändetingimuste parandamise teel².

2023. aasta uuringu³ tulemustest selgus, et Keila jõe lähtepoolses osas on 82% forelli sigimis- ja kasvualadest koondunud lõigule Kohila ja Atla jõe suudme vahel. Seega on fookus eelkõige kolmel tõsisel rändetõkkel: Kohila ja Kohila Sillaotsa paisud ning Lohu pais.

Praegusel hetkel ei ole Kohila paisul tagatud kalade läbipääs ning kalad ei saa rännata üles- ja allavoolu. Rändetee avamisel on oluline positiivne mõju kalastikule. Kalade läbipääs on vajalik selleks, et tagada Keila jõe ökoloogiline sidusus. Keila joast ülesvoolu jääb jõeosa, mille populatsioonid on killustunud. Sellised populatsioonid nõrgenevad ajas ja on tundlikud erinevatele mõjuteguritele.

Arvestades, et tegemist on asukohaga, kus on kitsad olud (paisjärve vahetus läheduses on teed ja eramaad) ning paisjärv omab olulist rekreatiivset tähtsust kohalikule kogukonnale, planeeritakse käesoleva kavatsusega säilitada paisjärv, kuid vähendada selle ulatust kujundades paisjärve paisu poolsesse otsa kalade läbipääsu tagamiseks kärestik kalapääs.

Tegevuste kirjeldus: Projekteerimistööde eesmärk on projekteerida Kohila paisule kärestik-kalapääs, mis imiteerib kiirevoolulist jõelõiku, kus on kaladele sobivad puhkekohad suuremate kivide taga. Seejuures säilitatakse paisu ületav tee Tööstuse tänav L3. Vajadusel ja kooskõlastatult seotud osapooltega alandatakse paisutustaset ning vähendatakse paisjärve ulatust. See võib olla vajalik tagamaks kärestik-kalapääsu ja kaasneva infrastruktuuri toimimine erinevate vooluhulkade juures, sh suurveeperioodil. Kärestiku veevoolu lävendi kõrgus peab tagama paisust ülesvoolu jääva paisjärve veetaseme püsimise erinevate vooluhulkade korral.

Asukoht: Kohila pais asub Keila jõel Kohila vallas Kohila alevis munitsipaalomandis katastriüksusel Tööstuse tänav L3 (tunnus 31801:002:0100). Pais paikneb transpordimaa silla all. Paisust ülesvoolu paikneb Kohila paisjärv (VEE2029840) katastriüksusel tunnusega 31701:001:0568.

¹ Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027. Lisa 2.

² Lääne-Eesti, Ida-Eesti ja Koiva vesikondade veemajanduskavade 2022-2027 meetmeprogramm 2022-2027. Keskkonnaministeerium. Meetmeprogrammi Lisa 1 Meetmetabelid.
<https://kliimaministeerium.ee/veemajanduskavad-2022-2027#meetmeprogrammi-doku> (viimati vaadatud 12.11.2024)

³ Jõeforelli ja harjuse elupaikade ning asurkondade inventuur Ahja jõestikus, Põltsamaa ja Keila jões. 2024. Eesti Maaülikool. Tellija: SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.

Joonis 1. Kohila paisu asendiplaan.

b) Ülevaade töödega mõjutatud alale jäävatest maaparandusehitistest, teedest ja muust infrastruktuurist

Kohila paisu ületab Tööstuse tänav L3 transpordimaa sild (katastriüksuse tunnus 31801:002:0100).

Kohila paisust vahetult ülesvoolu ületavad paisjärve elektriõhuliinid alla 1 kV (nimetus AMKA.3x50+70).

Kohila paisust ca 100 m ülesvoolu ületavad paisjärve maa-alused sideliinid (Maa- ja Ruumiamet vid 55907892 ja 78555049).

Kohila pais ning osaliselt ka paisjärv paiknevad mitme Kohila mõisaga seotud muinsuskaitseobjekti kaitsevööndis (Kohila mõisa sepikoda, Kohila mõisa valitsejamaja, Kohila mõisa tall-tõllakuur, Kohila mõisa peahoone, Kohila mõisa ait-kuivati, Kohila mõisa teenijatemaja).

Lähimad hüdrandid asuvad Kohila paisust lõunas ca 75 m kaugusel Tööstuse tänaval (nr 223) ning paisjärvest põhjas (nr 224 ja 225).

c) Ülevaade objektist ning paikvaatluse pildid

Keila jõgi (VEE1096100) kuulub Lääne-Eesti vesikonda. Jõe pikkus on EELIS-e⁴ andmetel 111,9 km, valgala 676 km². Keila jõgi suubub merre ning on ühendatud Maidla jõega, Atla jõega ja mitmete ojade, peakraavide ja kraavidega.

⁴ EELIS. Eesti Eluslooduse Infosüsteem.

Keila jõgi jaguneb kolmeks veekogumiks: Keila lähtest Atla jõeni, Keila Atla jõest Keila joani ja Keila Keila joast suudmeni. Kohila pais paikneb veekogumil Keila Atla jõest Keila joani ning on pärast Keila juga esimene paisrajatis ülesvoolu. Pais on hinnatud kaladele ületamatuks rändetõkkeks³. Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027 kohaselt on üלטvoolu kahe esimese veekogumi nii ökoloogiline kui ka koondseisund hinnatud kesiseks⁵. Kesise seisundi põhjuseks on märgitud paisud. Veekogumite hea seisundi saavutamiseks on ette nähtud vooluveekogu tervendamine, hüdro-morfoloogiliste tingimuste parandamine ja elupaikade taastamine kalade rändetingimuste parandamise teel⁶.

Kohilast ülesvoolu on peamiseks probleemiks jõel olevad paisud, mis muudavad jõe reaks suhteliselt lühikesteks isoleeritud lõikudeks. See on lõhknud jõe ökoloogilise sidususe ning ei võimalda saavutada kalastiku normaalset looduslikku liigirikkust ja võimendab võimalikke negatiivseid mõjutegureid (hüdroloogilise režiimi rikkumine paisudel, põuased suved jne). Kui mõni kalaliik mingil põhjusel mõnest isoleeritud jõelõigust kaob, siis puudub võimalus selle jõelõigu taastasustamiseks. Paisude alla on jäänud ka mitmed väärtuslikud kärestikud, millest jõe kalastiku liigi- ja isendirikkus otseselt sõltub⁷. Lisaks kalade rände takistamisele soodustavad esimesed kolm paisu (Kohila, Kohila Sillaotsa ja Lohu pais) suvise veetemperatuuri tõusu³.

Keskkonnaagentuuri poolt tellitud uurimistöö „Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks“ (töö nr 0712; Tartu 2013) kohaselt on kalade läbipääsu tagamine Kohila paisul vajalik ja rändetee avamisel on oluline positiivne mõju kalastikule. Läbipääsu vajalikkust kaladele skaalal 1 kuni 5 hinnati eksperthinnangus hindega 2⁸. Kalade läbipääsu vajalikkuse hindamisel võeti arvesse järgmisi asjaolusid: läbipääsu mõju siirdekaladele, antud veekogu kalastiku seisundile, teiste veekogude kalastiku seisundile, Natura- ja kaitsealadel kaitstavatele kalaliikidele ja tõkestatud veekogu suurust ja kalanduslikku tähtsust. Kohila paisu piirkonnas hinnati Keila jõgi liigirikkaks eurütoopstete liikide (laia ökoloogilise amplituudiga liigid) piirkonnaks. Selle kalakoosluse rändevajadused sarnanevad liigivaese forellipiirkonna omaga. Koosluses esineb liike, kelle jaoks rändevõimalus on oluline. Sisemaa jõgedes on rändavateks liikideks haug, särg, teib, turb, viidikas, harvem jõeforell jt liigid. Vaatamata asjaolule, et kalastiku seisund on hinnatud enamike paisude vahelistel lõikudel hetkel heaks, on paisud surveteguriteks ning kalastiku seisund suure tõenäosusega halveneb. Eesti Maaülikooli jõeforelli ja harjuse ning elupaikade inventuuris³ on hinnatud Kohila pais rändetõkkena ülioluliseks, sest on kaladele täiesti ületamatu ning jagab Keila jõe sisuliselt pooleks.

Kohila paisu paisutuskõrgus on EELISE andmetel 2,5 m. Tegemist on kaheavalise läviülevooluga, mille avade laius on 2x7,1 m. Mõlemad avad on jagatud metallpostidega 6-ks läbivooluavaks. Kivikbetoonist jõesamba paksus on 70 cm kaldasammaste laius ca 5 m.

Paisutusel on kehtiv keskkonnaluba L.VV/327176⁹.

⁵ Lääne-Eesti vesikonna veemajanduskava 2022-2027. Lisa 2.

⁶ Lääne-Eesti, Ida-Eesti ja Koiva vesikondade veemajanduskavade 2022-2027 meetmeprogramm 2022-2027. Keskkonnaministeerium. Meetmeprogrammi Lisa 1 Meetmetabelid.

<https://kliimaministeerium.ee/veemajanduskavad-2022-2027#meetmeprogrammi-doku> (viimati vaadatud 12.11.2024)

⁷ Keila jõe valgala reostuskoormuse uuring. AS Maves, 2013. Tellija: Keskkonnaamet.

⁸ Hinnang kalade läbipääsu vajalikkuse kohta anti järgmise 5-pallilise skaala järgi: 1 - läbipääs vajalik, rändetee avamisel on väga oluline positiivne mõju kalastikule; 2 - läbipääs vajalik, rändetee avamisel on oluline positiivne mõju kalastikule; 3 - läbipääs vajalik, rändetee avamisel on väheoluline positiivne mõju kalastikule; 4 - läbipääs ei ole vajalik, rändetee avamisel on ebaoluline mõju kalastikule; 5 - läbipääs ei ole vajalik, rändetee avamisel mõju kalastikule puudub („Tõkestusrajatiste inventariseerimine vooluveekogudel kalade rändetingimuste parandamiseks“ (töö nr 0712; Tartu 2013), lk 63).

⁹ Keskkonnaotsuste infosüsteem KOTKAS (https://kotkas.envir.ee/?represented_id=None)

Kohila paisjärv (VEE2029840) on 550 m pikkune veekogu, mille veepeegli pindala on 4.5 ha, keskmine sügavus 2,5 m ja kaldajoone pikkus 1810 m. Paisjärves on kaks saart, mille pindala on kokku 0,2 ha¹.

Joonis 3. Vaade Kohila paisule alaveepoolt (27.02.2025).

Joonis 2. Vaade Kohila paisule ülaveepoolt (27.02.2025).

Joonis 4. Kohila paisu ületav üherealine autosild (27.02.2025).

- d) Eelhindang, kuidas paisu likvideerimine võib mõjutada tulundusmetsa, eramaid, infrastruktuuri, kaitseväärtusi, ettevõtete tegevusi**

Mõju tulundusmetsale: Mõju tulundusmetsale puudub.

Mõju eramaadele: Paisu asemele karestik-kalapääsu rajamisega enim seotud katastriüksused on Tööstuse tänav L3 (31801:002:0100), Keila jõgi L3 (31701:001:0568), Keila jõgi L2 (31701:001:0567), Tööstuse tänav 19h (31701:001:1154), Tööstuse tänav L4 (31801:002:0046), Jõesaare (31801:010:0007), Jõesaare tänav (31801:010:0012). Kavandatav tegevus kooskõlastatakse kinnistute omanikega.

Mõju infrastruktuurile:

Kohila paisu ületab munitsipaalomandis Tööstuse tänav L3 transpordimaa sild (katastriüksuse tunnus 31801:002:0100). Kavandatav tegevus kooskõlastatakse Kohila Vallavalitsusega.

Kohila paisust vahetult ülesvoolu ületavad paisjärve elektriõhuliinid alla 1 kV (nimetus AMKA.3x50+70) ning Kohila paisust ca 100 m ülesvoolu ületavad paisjärve maa-alused sideliinid (Maa-amet vid 55907892 ja 78555049). Kavandatavast tegevusest teavitatakse seotud osapooli.

Kohila pais ning osaliselt ka paisjärv paiknevad mitme Kohila mõisaga seotud muinsuskaitseobjekti kaitsevööndis (Kohila mõisa sepikoda, Kohila mõisa valitsejamaja, Kohila mõisa tall-tõllakuur, Kohila mõisa peahoone, Kohila mõisa ait-kuivati, Kohila mõisa teenijatemaja). Kavandatavad tööd kooskõlastatakse Muinsuskaitseametiga.

Lähimad hüdrandid asuvad Kohila paisust lõunas ca 75 m kaugusel Tööstuse tänaval (nr 223) ning paisjärvest põhjas (nr 224 ja 225). Kavandatavad tööd kooskõlastatakse Päästeametiga.

Kohila pais ei asu riiklikult hooldataval maaparandussüsteemil või selle osal.

Mõju kaitseväärtustele:

EELISe³ andmetel on Kohila paisu piirkonnas inventeeritud järgmiste II kaitsekategooria kaitsealuste liikide leiukoht: hõbe-nahkhiir (*Vespertilio murinus*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), veelendlane (*Myotis daubentonii*), kääbus-nahkhiir (*Pipistrellus pipistrellus*), pargi nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*) ja suurvidevlane (*Nyctalus noctula*). Tööde kavatsus ning valminud projekt kooskõlastatakse Keskkonnaametiga, kes annab oma seisukoha ja vajadusel suunised leevendusmeetmete rakendamiseks.

Euroopa Komisjoni "ELi elurikkuse strateegia aastani 2030" (Brüssel 2020)¹⁰ kohaselt on oluline jõgede kui elupaiga tõkestamatus ja sidusus. Pinnaveekogude puhul on kõige levinumad survetegurid hüdrormorfoloogilised tegurid, näiteks: sängi, põhja, kalda- või rannaala füüsiline muutmine, paisud, tõkestusrajatised, lüüsid ja hüdroloogilised muutused. Elurikkuse strateegia eesmärk on, et 2030. aastaks on taastatud vähemalt 25 000 km ulatuses jõgede vaba vool, kõrvaldades eeskätt iganenud takistused ja taastades lammi- ja märgalasid. Jõgede vabavoolulise seisundi taastamise eesmärk on muuhulgas hoogustada ulatuslikumaid jõupingutusi jõgede taastamisel, et sellest võidaksid nii vee-elustik kui nende elupaigad.

Paisudele kalapääsude rajamine parandab jõe ühenduvust peamiselt kalade jaoks. Samas kui tagada jõe tõkestamatus, taastub kogu jõe ökosüsteem. Jõgede ökoloogilise sidususe taastamine aitab vältida siirdekalade väljasuremist ja saavutada asjakohaste veealaste õigusaktide eesmärgid.

Mõju ettevõtete tegevusele:

Kohila Vallavalitsuselt saadud infole tuginedes võtab paisjärvest vett ettevõtte Kohila Vineer OÜ. Projektlahendus peab arvestama, et tagada tuleb ettevõtte veega varustatus.

¹⁰ ELi elurikkuse strateegia aastani 2030: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:a3c806a6-9ab3-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF